

FRANSA'DA MERKEZİLEŞME SÜRECİNİN ORTAYA ÇIKIŞI*

Soner KAVUNCUOĞLU**

Öz

Bu çalışma, Fransa'da modern ulus-devletin kökenine dair tarih literatürünü, Fransa'da merkezileşme sürecinin ortaya çıkışı bağlamında incelemektedir. Bu literatüre göre, Fransa'da XII. – XV. yüzyıllar arasındaki dönemde, modern ulus-devletin köklerinin beliriş ile merkezileşme sürecinin ortaya çıkışı tarihsel olarak çakışmaktadır. Fransa'da XII. – XV. yüzyılı esas alarak modern ulus-devletin köklerini ve merkezileşme sürecinin ortaya çıkışını analiz eden üç tür tarih literatürü vardır: 1) Faktörlerin Konfigürasyonu Yaklaşımı, 2) Siyasî - İdarî Kurumlar Tarihi Yaklaşımı, 3) Toplum-Merkezli Yaklaşımlar. Bu çalışma, "faktörlerin konfigürasyonu yaklaşımı" aracılığıyla Fransa'da XII. – XV. yüzyıllar arasında merkezileşme sürecini incelemeyi önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Fransa, XII. – XV. Yüzyıllar, Modern Ulus-Devlet, Merkezileşme Süreci, Faktörlerin Konfigürasyonu.

THE EMERGENCE OF THE CENTRALIZATION PROCESS IN FRANCE

Abstract

This study examines the historical literature on the origins of the modern nation-state in France in the context of the emergence of the centralization process in France. According to this literature, the emergence of the roots of the modern nation-state and the emergence of the centralization process coincides historically in the period between the 12th and 15th centuries in France. There are three types of historical literature that analyze the roots of the modern nation-state and the emergence of the centralization process in France based on the 12th – 15th centuries: 1) Configuration of Factors Approach, 2) History of Political – Administrative Institutions Approach, 3) Society-Centered Approaches. This study proposes to study the process of centralization in France between 12th and 15th centuries through the configuration of factors approach.

Keywords: France, 12th – 15th Centuries, Modern Nation-State, Centralization Process, Configuration of Factors.

* Bu çalışma, yazarın Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı'nda 2023 tarihinde tamamlamış olduğu *Fransa'da Merkezileşme Süreci (XI. – XIV. Yüzyıllar)* başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., sonerrkavuncuoglu@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6638-2257.

Giriş

Fransa’da modern-ulus devletin kökenine dair tarih literatürü, en zengin haliyle, XIX. – XX. yüzyıllar arasında ortaya çıkmıştır.¹ Bu tarih literatürü, üç farklı türe ayrılmaktadır. Birinci tür, Fransa’da XII. – XV. yüzyıllar arasında modern ulus-devletin kökenini, “faktörlerin konfigürasyonu”² (iktisadî, kültürel ve siyasî – idarî faktörler) aracılığıyla açıklayan yaklaşımlardır. İkinci tür, modern ulus-devletin köklerini “siyasî ve idarî kurumlar” aracılığıyla açıklayan yaklaşımlardır. Üçüncü tür ise modern ulus-devletin kökenini “Devlet” eksenli değil, “Toplum” eksenli açıklayan tarih literatürüdür. Her üç literatürde Fransa’da modern-ulus devletin köklerini, XII. – XV. yüzyıllar arasında konumlandırmaktadır.

Bu çalışma, Fransa’da XII. – XV. yüzyıllar arasında modern ulus-devletin kökenini, merkezileşme süreci bağlamında incelemektedir. Bu çalışma, “faktörlerin konfigürasyonu” yaklaşımını kullanan tarih literatürü esas alınarak Fransa’da XII. – XV. yüzyıllar arasında

¹ “Tarih Literatürü” kavramı, bilinçli bir şekilde kullanılmaktadır. Fransa’da “Modern Ulus-Devletin Kökenine” dair tarih literatürü, genellikle “Tarihyazımı (Historiographie)” ifadesi ile karşılanmaktadır. “Tarihyazımı” ifadesini iki temel sebeple kullanmamayı tercih ediyoruz: Birinci sebep, XIX. – XX. yüzyıllarda tarih disiplini, nesnesi ve yöntemi belirli bir bilim dalı haline gelmiştir. Bu saptamaya, Paul Lacombe’un *De l’Histoire Considérée comme Science* adlı çalışması dayanak olarak gösterilebilir. İkinci sebep, “tarihyazımı” kavramının “tarihi”nin, bilimin değil ideolojilerin tarafında bir konumlanmaya sahip olmasıdır. Bu saptama, Krzysztof Pomian’ın *L’Histoire de la Science et L’Histoire de l’Histoire* adlı makalesine dayanarak temellendirilmektedir. Paul Lacombe, *De l’Histoire Considérée comme Science*, Librairie Hacette et Cie, Paris, 1894.; Krzysztof Pomian, “L’Histoire de la Science et L’Histoire de l’Histoire”, *Annales, Économies, Sociétés, Civilisations*, 30e Année, N. 5, 1975, ss.935 – 952. Ayrıca Türkiye’de de “tarihyazımı” ve “tarih bilimi” üzerine yaklaşımlar için bkz. Cenk Reyhan, “Tarih, Tarihcilik ve Tarihyazımı Üzerine Bazı Gözlemler”, *Turkish History Educational Journal*, 7 (2), 2018, ss.578-603; Cenk Reyhan, “Bilimin Birliği: Nomotetik – İdiografik Bilim Ayrımına Tarihbilimsel Bir Reddiye” *Tarihyazımı*, 3(1), 2021, ss.1-23.

² “Faktörlerin Konfigürasyonu”, Stein Rokkan (1921 – 1979)’ın devlet oluşumu ve ulus-inşa süreçlerini açıklarken kullandığı analiz türüdür. Rokkan, Batı Avrupa’da devlet oluşumu ve ulus-inşa süreçlerini, tek bir faktörün belirleyici veya baskın değişken şeklinde kullanılması olarak tarif edilen *faktörlerin hiyerarşisi* aracılığıyla değil, birden fazla faktörün belirli bir zaman ve mekânda bir araya gelme biçimleri olarak tanımlanan *faktörlerin konfigürasyonu* aracılığıyla analiz etmektedir. Detaylı bilgi için ayrıca bkz. Soner Kavuncuoğlu, *Fransa’da Merkezileşme Süreci (XI. – XIV. Yüzyıllar)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yönetim Bilimleri Anabilim Dalı), Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2023.

merkezileşme sürecinin ortaya çıkışını iktisadî, kültürel ve siyasî – idarî faktörlerin konfigürasyonu aracılığıyla açıklamayı önermektedir. İktisadî faktör, Fransa'da kentlerin ve ticaretin yeniden canlanması ile komünlerin ve burjuvazinin ortaya çıkışı; kültürel faktör, iktidarın ve hukukun sekülerleşmesi ile ulusun ve ulus bilincinin ortaya çıkışı ve son olarak siyasî – idarî faktör ise toprak üzerine egemen hâle gelme ve idarede merkezileşmenin ortaya çıkışı ile somutlaştırılmaktadır. Bu faktörlerin konfigürasyonu, Fransa'da XII. – XV. yüzyıllar arasında hem merkezileşme sürecinin ortaya çıkışını hem de modern ulus-devletin köklerini saptamayı olanaklı kılmaktadır.

Bu çalışma, Fransa'da XII. – XV. yüzyıllar arasında idarede merkezileşme sürecinin ortaya çıkışını odak noktasına alarak modern ulus-devletin kökenine dair tarih literatüründeki yaklaşımları incelemektedir. İdarede merkezileşme sürecinin ortaya çıkışının odak noktasına alınması, iktisadî ve kültürel faktörlerin göz ardı edilmesi anlamına gelmemektedir. Fransa'da XII. – XV. yüzyıllar arasında merkezileşme sürecinin ortaya çıkışı odak noktası tercih edilerek modern ulus-devletin kökleri, idarî faktör ile birlikte iktisadî ve kültürel faktörlerin konfigürasyonu ile açıklanmaktadır.

Bu çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır: Birinci bölüm, Fransa'da XIX. – XX. yüzyıllarda ortaya çıkan modern ulus-devletin kökenine dair tarih literatürüdür. Bu tarih literatürünü karakterize eden temel özellik, Fransa'da modern ulus-devletin kökenini faktörlerin konfigürasyonu aracılığıyla açıklayan yaklaşımlara sahip olmasıdır. Ancak bu ortak özelliğin yanı sıra, bu literatür hem tarihçilerin yaklaşımları hem de tarihçilerin tercih ettikleri ölçütler yönünden homojen bir görünüme sahip değildir. Bu sebeple, Fransa'da bu literatürü daha açık bir şekilde kavramayı ve açıklamayı olanaklı kılan iki önemli yazarın sınıflandırmasının yol gösterici nitelikte olduğu söylenebilir: Bernard Guenée (1927 – 2010) ve Charles – Olivier Carbonell (1930 – 2013). Bu bölümde, Guenée'nin tarih literatürüne yaptığı önemli katkılardan³ biri olan XIX. yüzyıl ve XX. yüzyıl tarihçileri ve tarih ekolleri üzerine yaptığı araştırma rehber kaynak olarak takip edilmektedir. Carbonell'in “tarihyazımı” üzerine yaptığı

³ Ayrıca Guenée'nin *Orta Çağ tarihyazımı* hakkında yaklaşımları için bkz. Bernard Guenée, “Y-a-t-il Une Historiographie Médiévale?” *Revue Historique*, T. 258, Fasc. 2, 1977, ss. 261 – 275; “Les Premiers pas de l'Histoire de l'Historiographie en Occident au XIIe Siècle” *Comptes Rendus des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 127e Année, N.1, 1983, ss. 136 – 152.

önemli araştırmalardan⁴ Fransa’da modern devletin kökenleri ile ilgili olan makalesi ise diğer bir yol gösterici kaynak olarak takip edilmektedir.⁵ Carbonell, modern devletin kökenlerine yönelik tarih literatürünü üç tarihsel döneme ayırarak incelemektedir:

- 1820 ile 1860 tarihleri arası *tarihyazımı geleneğinin kaynaklarının* zamanıdır.
- 1860 – 1930 tarihleri arası *anatomistlerin, filologların ve hukukçuların* zamanıdır.
- 1930 – 1970 tarihleri arası *Yeni Tarihçiler*’in zamanıdır (Carbonell, 1993: 298).

Carbonell, 1820 – 1860 yılları arasındaki tarihyazımı geleneğinin kaynaklarını da üç ayrı kısımda ele almaktadır. Birinci kısım F. Guizot (1787 – 1874) ve A. Thierry (1795 – 1856) tarafından temsil edilen Orléanist Gelenek; İkinci kısım, atipik örnek olarak A. Tocqueville (1805 – 1859) ve üçüncü kısım Jules Michelet (1798 – 1874) ve F.- T. Perrens (1822 – 1901) tarafından temsil edilen Cumhuriyetçi Gelenek’tir (Carbonell, 1993: 298-304). Bu sınıflandırma Fransa’da modern devletin köklerini açıklarken kullanılan farklı ölçütleri göstermesi açısından önem taşımaktadır. Bu sınıflandırmaya ek olarak ilk bölümde F. Mignet (1796 – 1884)’ye de yer verilmektedir.

İkinci bölümde, Fransa’da modern ulus-devletin köklerini siyasî ve idarî kurumlar aracılığıyla açıklayan yaklaşımlar ile monografilerin ağırlık kazandığı tarih literatürü incelenmektedir. Bu dönemde, *Fransa* tarihini sınıflandırmak amacı doğrultusunda Fransa’da hem modern ulus-devletin kökenine hem de merkezileşme sürecinin ortaya çıkışına dair ipuçlarını yakalamak mümkündür.

⁴ Ayrıca bkz. Charles-Olivier Carbonell, “Guizot, homme d’État, et le Mouvement Historiographique Français du XIXe Siècle” *Bulletin de la Société de l’Histoire du Protestantisme Français*, Vol: 122, 1974, ss. 219 – 237; “La Naissance de la Revue Historique. Une Revue de Combat (1876 – 1885)” *Revue Historique*, T. 255, Fasc. 2, 1976, ss. 331 – 351; “Les Historiens Protestants Libéraux ou Les Illusions d’une Histoire Scientifique (1870 – 1914)”, *Historiographie du Catharisme*, 1979, ss. 185 – 203.; “L’Histoire dite «Positiviste» en France”, *Romantisme*, 1978, N°: 21-22, 173 – 185; “Pour une Histoire de l’Historiographie” *Storia della Storiografia* (SDS), (1), 1982, ss. 7-25.

⁵ Ayrıca bkz. Charles-Olivier Carbonell, “Les Origines de l’Etat Moderne: Les Traditions Historiographiques Françaises (1820 – 1990)”, *Actes du Colloque de Rome, Publications de l’École Française de Rome*, 171, 1993, ss. 297-312.

Üçüncü bölüm ise Fransa'da XIX. – XX. yüzyıllarda tarih araştırmalarında analiz biriminin değişimini yansıtan tarih literatürü incelenmektedir. XIX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Fransız tarih literatüründe temel analiz birimi, “Devlet” yerine “Toplum” olmuştur. Bu değişim, modern ulus-devletin kökenine dair tartışmaları etkilemiştir. Bu etki, en belirgin haliyle, modern ulus-devleti açıklamak için siyasî ve idarî kurumların ve örgütlenmenin gelişme sürecini analiz etmekten iktisadî ve toplumsal tarihi analiz etmeye yönelmede görülmektedir: Örneğin, kültür tarihi, dinler tarihi, zihniyetler tarihi vd. gibi. Esas dönüşüm, adı geçen tarih kategorilerinde görülen bilimsel gelişmelerden ziyade bu kategorilerin modern ulus-devleti açıklarken kullanılan belirleyici faktörler haline gelmesinde yatmaktadır.

1. Fransa'da Modern Ulus-Devletin Kökenini Faktörlerin Konfigürasyonu Aracılığıyla Açıklayan Tarih Literatürü

Fransa'da modern ulus-devletin kökenini faktörlerin konfigürasyonu aracılığıyla açıklayan tarih literatüründe dört tarihçinin yaklaşımları incelenmektedir: Guizot, Thierry, Michelet ve Mignet.⁶ Guizot, Fransa'da – Batı Avrupa'nın genelinde olduğu gibi – XV. yüzyılda modern devletin kökenlerinin ortaya çıktığını belirtmektedir. Guizot, Fransa'da modern devletin birbirini destekleyen biçimde maddî ve manevî olmak üzere iki temel üzerine kurulduğunu ifade etmektedir: Maddî temel, iktidar ve toprak; manevî temel ise ulus bilinci ve ruhudur. Buna göre, modern devletin maddî temeli, belirli bir toprak parçası üzerinde siyasal ve yönetsel örgütlenmenin oluşturulması ve kuvvetlendirilmesidir. Modern devletin manevî temeli ise ulus bilinci ve ruhu aracılığıyla ulus olma ve ulusa ait hissetme duygularının güç kazanması ile ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda XV. yüzyıl, Guizot'ya göre, modern devletin kökenlerinin maddî ve manevî temelinin oluştuğu ve birbiriyle çakıştığı bir tarihsel dönem olarak karşımıza çıkmaktadır (Guizot, 1881: 304).

⁶ Carbonell'in sınıflandırmasında “a-tipik tarihyazımı örneği” olarak gösterdiği A. de Tocqueville (1805 – 1859)'e bu çalışmada yer verilmemiştir. Tocqueville ile ilgili ayrıca bkz. Mehmet Yetiş, “Tocqueville ve Merkezîyetçilik Sorunu”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt: 61, Sayı: 3, 2006, ss.279 – 308.; Soner Kavuncuoğlu, “Alexis de Tocqueville ve Cumhuriyetçilik”, *Felsefelogos*, 69, 2018 / 2, ss. 153 – 175.

Guizot, Fransa’da VII. Charles iktidarının (1422 – 1461) son dönemlerine kadar idarenin birlikten, bağdan / birliktelikten ve kuvvetten yoksun olduğunu, ancak, VII. Charles iktidarının son dönemlerinde güçlenen, yayılan ve örgütlenen bir iktidardan söz edilebileceğini ifade etmektedir. Guizot, idarenin tüm büyük araçlarının (vergilendirme, askerî ve adli kuvvet) büyük ölçekte ve belirli bir birliktelik içinde yaratıldığını belirtmektedir. Guizot, XV. yüzyılda, idarenin o zamana kadar bilinmeyen birlik, düzenlilik ve süreklilik karakterlerini kazandığını ve kamu gücünün kesin bir biçimde feodal güçlerin yerini aldığını işaret etmektedir (Guizot, 1881: 305-306). Bu bağlamda Guizot’nun Fransa’da idarenin kökenlerini genel hatlarıyla idarenin araçları, işlevleri ve özellikleri çerçevesinde açıkladığı ifade edilebilir. İdarenin araçları birbiriyle bağlı bir şekilde birlik, düzenlilik ve süreklilik içerisinde kuvvetli ve nüfuzlu bir güç tarafından belirli bir toprak parçası üzerinde örgütlenmekte ve uygulanmaktadır.

Guizot, XV. yüzyılda Fransa’da idarenin birlik, düzenlilik ve süreklilik özellikleri çerçevesinde örgütlenmesi ile merkezileşme sürecini birbiriyle çakıştırır. Ona göre, Fransa’da merkezileşme sürecinin kökenleri de XV. yüzyılda bulunmaktadır (Guizot, 1881: 301). Merkezileşme süreciyle birlikte yerel veya bölgeye özgü çıkarlar ya ortadan kaldırılmış ya da belirli araçlarla genel çıkara eklenmiş, genel çıkar ile bütünleştirilmişlerdir. Guizot, merkezileşme sürecinde genel çıkar kavramını, idarenin örgütlenme sürecinde ise kamu gücü kavramını kullanmaktadır. Bu bağlamda, genel çıkar ile kamu gücü arasında organik bir bağlantı kurduğu dikkate alınabilir. Dolayısıyla XV. yüzyılda “kamu” olarak ifade edilen sözcük, bir yanıla kamu gücünü kullanan idarecileri diğer yanıla genel çıkarın temsilcilerini (kolektif temsilcisi: ulus, bireysel temsilcisi: yurttaş) ifade etmektedir. Guizot, Valois Hanedanı iktidarına kadar (1328) Fransa’da feodal karakterin baskın olduğunu ve Fransız ulusu, Fransız ruhu, Fransız vatanseverliği gibi kavramların henüz mevcut olmadığını vurgulamaktadır. Valois Hanedanı döneminde soylular, köylüler ve burjuva ilk kez ortak bir ad, ortak bir onur ve ortak bir manevî bağ altında birleştiler (Guizot, 1881: 304). Sonuç olarak, Guizot’ya göre, Fransa’da modern devletin (modern ulus – devlet) kökleri ve merkezileşme süreci, XV. yüzyılda ortaya çıkmıştır.

Thierry modern devletin kökenine yönelik yaklaşımını iki temele dayandırmaktadır: Birincisi XII. yüzyılda kentlerin ve kentsel kurumların yeniden ortaya çıkması ve canlanmasıdır. İkincisi ise XII.

yüzyıldan başlayarak XIV. – XV. yüzyıllarda Kraliyet iktidarının siyasî ve idarî yönleriyle merkezi bir şekilde örgütlenmesi ve oluşmasıdır. Thierry, kentlerin ve kentsel kurumların yeniden kurulması ile ticaretin yeniden canlanmasını birlikte değerlendirerek yeni bir özgür insan sınıfının, toplumsal tabakanın (tüccar, burjuvazi) ortaya çıktığına işaret etmektedir. Bu yeni toplumsal tabakanın ortaya çıkışıyla maddi şeyler düzeninde ilerlemenin de başladığı söylenebilir. Feodal düzenin imtiyazlı sınıfları olan soylular ve din adamları sınıfına karşı Kral ve burjuvazinin iş birliğinin tarihsel süreç içerisinde oynadığı role dikkat çekmiştir. Bununla birlikte, Thierry hukukçuların (özellikle XIII. – XIV. yüzyıllardan itibaren başlayarak) feodal ayrıcalıklı tabakalarına ve iktidarlarına karşı ulusal birliği ve idarede birliği inşa etme çabalarında kentsel yönetim deneyimlerinin önemli bir ilham kaynağı olduğunu belirtmektedir (Thierry, 1846: 536; Thierry, 1860: 24-26). Thierry XIII. – XIV. yüzyıllarda bir yandan feodal düzenin hukukî dayanaklarını çözülürken diğer yandan da hukukî ilişkilerin yeni ortaya çıkan iktisadî ve toplumsal koşullar çerçevesinde inşa edilmesi sürecinin hız kazandığını da vurgulamaktadır.

Thierry Fransa'da modern devletin doğuşunu V. Charles / Charles le Sage dönemine (1364 – 1380) dayandırmaktadır. Thierry, XIII. yüzyıldan itibaren ulusal birliğe ve idarede birliğe doğru yavaş fakat emin adımlarla ilerlemenin başladığını belirtmektedir. Thierry'ye göre, XIV. yüzyılda V. Charles krallığın parçalanmış kısımlarını birer birer kurtardıktan sonra Fransa'yı dışarıda daha güçlü, içeride ise daha uygar yaptı. V. Charles hem feodal hem de kentsel yönetimin muafiyetlerini ihlal ederek verginin sürekliliğini inşa etmeye çalıştı (Thierry, 1860: 50). Buna göre, V. Charles'ın Kraliyet gücünü kuvvetlendirerek idarede birliği sağlamaya çalıştığı söylenebilir. Ancak onun ölümünden sonra Fransa hem feodal ve kentsel muafiyetlerin kaldırılması yönünde hem de vergilendirmenin sürekliliğini sağlamaya yönelik yapılan düzenlemeler neticesinde iktisadî ve toplumsal olarak bir kriz döneminin içerisine girmiştir. VI. Charles döneminde (1380 – 1422), 25 Mayıs 1413 yılında hazırlanan ve en az 258 maddeden oluşan bir Kraliyet düzenlemesi ortaya çıktı. Bu düzenleme tamamen idareyle ilgiliydi. Seçilen memurlar arasında bir hiyerarşi kuran, yönetim ve muhasebe kuralları koyan, tebaayı adaletsizliğe, baskıya, gücün veya yasanın kötüye kullanılmasına karşı güvence altına alan bir idare kanunudur. Bu düzenlemede, yargı düzeni ile mali düzenin merkezileşmesi gibi iki fikrin baskın olduğu

her türden reçetenin detayı vardır (Thierry, 1860: 58). Bu bağlamda Thierry, Fransa’da modern devletin kökenini, V. Charles döneminden itibaren başlatarak VI. Charles dönemi ile devam ettirir ve VII. Charles (1422 – 1461) ve XI. Louis (1461 – 1483) ile tamamlar.

Thierry Fransa’da modern devletin kökenini, genel olarak feodal düzenin iktisadî ve hukuksal – yönetsel yapısının çözülmesi, kentlerin ve kentsel kurumların yeniden canlanması ve devlet idaresinin oluşturulması çerçevesinde ele aldığı görülmektedir. Dolayısıyla, Thierry merkezileşme süreci ile ilgili idarede birliği sağlamaya yönelik malî ve adlî merkeziyetin önemine vurgu yaparak bütün yurttaşları her türden adaletsizlik, baskı, güç veya yasanın kötüye kullanımından korumak vazifesi ile görevlendirilen, bir diğer deyişle, kamu gücünü kullanarak genel çıkarı gözeten modern devletin oluşum sürecini açıklamaktadır.

Cumhuriyetçi yaklaşıma ise Michelet’nin yaklaşımı örnek olarak gösterilebilir. Michelet Fransız monarşisinin ortaya çıkışı ile Fransa’da modern devletin kökeni için iki ayrı dönemi işaret etmektedir. Ona göre Fransız monarşisi II. Philippe / Philippe-Auguste (1180 – 1223) döneminde ortaya çıkmıştır. Michelet, Fransa’da modern devletin kökenini, seküler – dinsel düzen ayrışmasının belirgin hâle geldiği IV. Philippe / Philippe le Bel (1285 – 1314) dönemine dayandırmaktadır. Buna göre, IV. Philippe dönemi, Fransa’da seküler düzenin, dinsel düzenden ayrışmasının belirgin bir biçimde ortaya çıktığı ve bu ayrışmanın etkilerinin iktisadî, toplumsal ve yönetsel düzene yansımaya başladığı dönem olarak gösterilebilir (Michelet, 1981: 404).

Michelet, XIV. – XV. yüzyıllarda Orta Çağ’ın can çektiğini ve Rönesans’ın ortaya çıktığı dönemde Fransa’da merkezileşme sürecinin belirdiğini ifade etmektedir. Michelet de tıpkı Thierry gibi VI. Charles döneminde 25 Mayıs 1413 tarihinde hazırlanan reform yasasının Devletin idarî, adlî ve malî mekanizmasının tümüne yönelik düzenlemeler yapıldığını işaret etmektedir. Michelet’ye göre, bu yasada hâkim olan iki fikir mevcuttur: Malî düzenin ve adlî düzenin merkezileşmesi (Michelet, 1981: 663). Michelet, idarede birliğin sağlanmasında idarî, malî ve adlî düzenin merkezileşmesinin birlikteliğine dikkat çekmektedir. Bu yaklaşımda modern devletin kökenini açıklamada belirleyici değişken olarak gösterilen seküler – dinsel düzen ayrışmasının çeşitli boyutlarıyla ele alındığını (iktisadî,

hukuksal - yönetsel, kültürel vd. gibi) görmek mümkündür (Michelet, 1855: Int. 29).

F.-A. Mignet (1796 – 1884), modern Fransa'nın siyasal ve teritoryal oluşumunu XI. yüzyılın sonlarından başlatarak XV. yüzyıla kadar ele almaktadır. Mignet özellikle II. Philippe döneminde teritoryal monarşinin kurulmaya başladığını ve IX. Louis / saint Louis (1226 – 1270) döneminde ise yerleşik hale gelerek kuvvetlendiğini belirtmektedir. Mignet feodalizmin gücünün azalarak Kraliyetin toprakları üzerinde idarî, adli ve malî örgütlenmesi aracılığıyla gücünü artırmasını esas olarak kurumlar ve Kraliyetin merkezi idaresi üzerinden değerlendirmektedir. Ayrıca, tarihsel süreçte iktisadî yönden önemli rollere sahip olan komünlere ve burjuvaziye; kültürel yönden ise Reform Hareketi'nin önemine dikkat çekmektedir (Mignet, 1822: 95-106; Mignet, 1885: 163 – 253, 253 – 427). Bu yönüyle Mignet'nin Fransız monarşisinin teritoryal olarak inşasını kurumlar ve Kraliyetin merkezi idaresi üzerinden izahı, Fransa'da hem merkezileşme sürecinin ortaya çıkışını hem de modern devletin köklerine dair temel dinamikleri göstermesi yönünden önem taşımaktadır.

2. Modern Ulus-Devletin Kökenini Siyasî ve İdarî Kurumlar Aracılığıyla Açıklayan Tarih Literatürü ve Monografik İncelemeler Dönemi

Fransa'da modern ulus-devletin kökenini siyasî ve idarî kurumlar aracılığıyla analiz eden tarih literatürü iki farklı yöntem izlemektedir: Birincisi, modern ulus-devletin kökenini kurumlar – özellikle modern ulus-devletin oluşumunu sağlayan kurumsal yapılanmalar – aracılığıyla açıklamayı tercih ederken, ikincisi, modern ulus-devletin oluşumunda önemli role sahip olan belirli kurumların tarihine yönelerek açıklama yolunu seçmektedir. Bu tarih literatürü, tıpkı ilk bölümde yer alan literatür gibi, XIX.-XX. yüzyıllarda en zengin halini aldığı için modern ulus-devleti oluşturan kurumların ortaya çıkışı, gelişimi, farklı işlevler kazanması, dönüşümü ve devam etmesi veya ortadan kaldırılması üzerine yapılan araştırmalar ve incelemelerden oluşmaktadır. Bir başka deyişle, XIX.- XX. yüzyıldan geriye doğru bakarak kurumlar aracılığıyla modern ulus-devletin kökenleri incelenmektedir.

Fransa'da II. Cumhuriyet döneminin (1848 – 1851) ve II. İmparatorluk (1852 – 1871) döneminin tarihçileri siyasî ve idarî kurumların tarihsel köklerini inceleyerek Fransa tarihini dönemlere

ayırmışlardır. A. Chéruei (1809 – 1891)'in etkisiyle devlet kurumları üzerine ilginin genç nesillere aktarımının sürdürüldüğü söylenebilir (Guenée, 1964: 333-335). A. Chéruei iki ciltlik önemli eserinde II. Philippe döneminden XIV. Louis'nin ölümüne kadar (ö. 1715) olan süreçte Fransa'da monarşik idarenin tarihini incelemektedir.

Chéruei, Fransa'da monarşik idarenin tarihini dört döneme ayırmaktadır: 1) 1180'den 1328'e kadar Feodaliteye karşı mücadele, 2) 1328'den 1498'e kadar Kraliyetin apanajlar üzerindeki zaferi, 3) 1498'den 1661'e kadar monarşik idarenin örgütlenmesi ve 4) 1661'den 1715'e kadar monarşik idarenin zaferi (Chéruei, 1885: Int.3-4). Chéruei'in etkisinin Fustel de Coulanges (1830 – 1889)'ın çalışmaları olmak üzere döneminin tarihçi kuşağı üzerinde sürdürüldüğü söylenebilir. Coulanges eski Fransa'da *siyasal kurumlar tarihi* üzerine yaptığı çalışmalarla Roma Galyası, Cermenler, Frank Monarşisi, Merovenj ve Karolenj Hanedanı dönemlerine odaklanarak *kurumlar tarihi* incelemelerinden oluşan literatüre önemli katkı sağlamıştır.⁷

Bu dönemde siyasî ve idarî kurumlara yönelerek eser üreten iki isimden daha bahsedilebilir: J. B. Capefigue (1801 – 1872) ve R. Dareste de la Chavanne (1824 – 1911). Capefigue, Fransa'nın idarî ve anayasal tarihi üzerine François-René de Chateaubriand (1768 – 1848)'a gönderdiği bir mektupta Fransa'nın ulusal tarihini üç döneme ayırarak incelediğini ifade etmektedir: Birinci dönem, II. Philippe'in ölümünden (1223) XI. Louis dönemine kadar (1461 - 1483); İkinci dönem, Charles VIII (1483 - 1498) döneminden XIV. Louis dönemine kadar (1643 - 1715) ve; Üçüncü dönem, 1789 Fransız Devrimi'ne kadar olan süreç ve son dönemden sonra ise Fransa'nın idarî ve anayasa tarihinde yeni bir dönemin başladığını ifade etmektedir (Capefigue, 1843: 8). Capefigue, doğrudan II. Philippe dönemini incelediği eserinin hem giriş kısmında yer alan A. G. Prosper Bruguière / Baron de Barante (1782 – 1866)'a yazdığı mektupta hem de eserinin bütününde yukarıdaki tarihsel dönemlerin tasnifini desteklediği görülmektedir. Capefigue, Barante'a *Fransa Tarihi Üzerine* yazdığı mektupta, feodal anarşi olarak adlandırdığı aşamanın

⁷ Ayrıca bkz. Fustel de Coulanges, *Histoire des Institutions Politiques de l'Ancienne France (Première Partie: L'Empire Romaine – Les Germains – La Royauté Mérovingienne)* Tome I, Librairie Hachette et Cie, Paris, 1875; *Histoire des Institutions Politiques de l'Ancienne France (La Monarchie Franque)*, Tome (III), Librairie Hachette et Cie, Paris, 1888; *Histoire des Institutions Politiques de l'Ancienne France (Transformations de la Royauté pendant l'Époque Carolingienne)* Tome: VI, Librairie Hachette et Cie, Paris, 1892.

hemen ardından toplumsal yaşamın ve düzenin, birlik ruhunun ve idarenin yeniden yapılanması ile sonraki aşamanın başladığını belirtmektedir. Bu aşama, tarihsel olarak XII. yüzyıldan XV. yüzyıla kadar olan süreyi kapsamaktadır. İdarenin yeniden yapılanması ile başlayan sürecin, XII. yüzyılın sonlarında II. Philippe dönemi ile başlatıldığı söylenebilir. XI. Louis dönemini ise (1461 – 1483) örgütlenmiş hâkimiyetin zaferinin tamamlandığı zaman dilimi olarak gösterir (Capefigue, 1843: 3-4).

Chavanne ise Fransa tarihini doğrudan sınıflandırma ve kategorileştirme yapmadan konu bağlamında Fransa'nın idare tarihine ve Krallık iktidarının gelişimine ışık tutmaktadır. Yazar, Fransa'da idarî merkezileşme konusunda iki önemli noktanın altını çizmiştir: Bunlardan birincisi, Kralliyet topraklarının artması ve genişlemesi; ikincisi ise Kralliyet kurumlarının oluşturulması ve geliştirilmesidir. Her iki süreç de belirgin bir biçimde, XII. yüzyılın sonlarında, II. Philippe döneminde başlamıştır (Chavanne, 1848: 6-7).

III. Cumhuriyet döneminde (1870 – 1940) ise tarihçilerin ilgisinin genellikle monografik incelemelere doğru yöneldiği söylenebilir. Örneğin Georges Picot (1870 – 1951) tarafından beş cilt şeklinde yayımlanan *Histoire des États Généraux* eseri⁸; Ad. Vuitry (1813 – 1885) tarafından yapılan *Études sur le Régime Financier de la France avant la Révolution de 1789*⁹ eseri veya A. Giry (1848 – 1899) tarafından kentsel kurumlar tarihi¹⁰ ile ilgili eserleri gibi. Bu dönem, detaylı araştırmaların altın çağıydı fakat tarih, detaylı araştırmalar çağında boğulma riskiyle karşı karşıyaydı ve genel bir bakış açısına ihtiyaç duyuluyordu (Guenée, 1964: 337). Özellikle 1890 – 1900 yılları arasında iktisadî, hukukî ve kültürel alanda ortaya çıkan yeni keşiflerle beraber idarî ve siyasî kurumlar tarihini açıklayan birkaç önemli sentez ortaya çıktı.

⁸ Bkz. Georges Picot, *Histoire des États Généraux* (Tome: I, II, III, IV, V), Libraire Hachette et Cie, Deuxième Édition, 1888.

⁹ Bkz. Ad. Vuitry, *Études sur Le Régime Financier de la France avant la Révolution de 1789* (I) Guillaumin et Cie, Paris, 1878; *Études sur Le Régime Financier de la France avant la Révolution de 1789* (II: Série I), Guillaumin et Cie, Paris, 1883.

¹⁰ Bkz. A. Giry, *Histoire de la Ville de Saint-Omer et de ses Institutions jusqu'au XIVe Siècle*, F. Vieweg, Paris, 1877; *Les Établissements de Rouen: Études sur L'Histoire des Institutions Municipales* (I), F. Vieweg, Paris, 1883; *Documents sur les Relations de la Royauté avec Les Villes en France de 1180 à 1314*, Alphonse Picard, Paris, 1885; *Études sur les Origines de la Commune de Saint-Quentin*, Ch. Poette, Saint-Quentin, 1887.

1890 – 1900 yılında yapılan sentez girişimleri, Fransa tarihini yönetsel, hukuksal, siyasal ve kültürel boyutlarıyla inceleyen önemli çalışmalardır. Bu dönemde Achille Luchaire¹¹ (1846 – 1908), Paul Viollet¹² (1840 – 1914) ve E. Glasson¹³ (1839 – 1907) tarafından yapılan çalışmaların, Fransa'nın tarihsel gelişme sürecini ve kurumlar tarihini farklı boyutlarıyla zengin bir biçimde ele alan başlıca eserleri oluşturduğu söylenebilir. 1890 – 1900 yılları arasında yapılan bu çalışmaları, sonraki yüzyılda Fransa'da Devlet konusunu inceleyenlerin temel referans kaynağı olarak kullandıkları söylenebilir. 1900'lü yıllardan sonra Fransa'da *Devlet* konusu üzerine kamu hukuku, hukuk tarihi ve kurum tarihi alanları çerçevesinde araştıran önemli çalışmaların¹⁴ yapıldığı ifade edilebilmekle birlikte

¹¹ Bkz. Achille Luchaire, *Histoire des Institutions Monarchiques de la France sous Les Premiers Capétiens* (987 – 1180), (Tome Premier – Tome Second), Alphonse Picard, Deuxième Édition Paris, 1891.; *Manuel des Institutions Françaises Période des Capétiens Directs*, Libraire Hachette et Cie, Paris, 1892.; *Philippe – Auguste*, Libraire Hachette et Cie; *Études sur Les Actes de Louis VII*, Alphonse Picard, Paris, 1885.

¹² Bkz. Paul Viollet, *Droit Public. Histoire des Institutions Politiques et Administratives de la France: Période Gauloise – Période Gallo-Romaine – Période Franque* Tome Premier (I), L. Larose et Forcel, Paris, 1890; *Droit Public. Histoire des Institutions Politiques et Administrative de la France: Période Française. Moyen Âge (Royauté – Église – Noblesse)* Tome Deuxième (II), L. Larose et Forcel, Paris, 1898; *Droit Public. Histoire des Institutions Politiques et Administrative de la France: Période Française (Moyen Âge: Suite et Fin: Communes, Corporations, Prévôts et Baillis, Parlements, Chambres des Comptes, Conseil, Finances)* Tome Troisième et Dernier (III) L. Larose et Forcel, Paris, 1903.; *Les Communes Françaises au Moyen Âge*, *Mémoires de l'Institut National de France* (Tome: 36, 2e Partie, 1901, ss. 345 – 502).

¹³ Bkz. E. Glasson, *Histoire du Droit et des Institutions de la France: La Féodalité. (Les Sources du Droit – La Féodalité Civile – La Féodalité Politique)*, Tome Quatrième (IV), Libraire Cotillon, Paris, 1891; *Histoire du Droit et des Institutions de la France: La Féodalité (Suite). Les Communes et les autres Villes – l'Église – La Royauté*, Tome Cinquième (V), Libraire Cotillon, Paris, 1893; *Histoire du Droit et des Institutions de la France: La Féodalité (Suite). Les Finances et La Justice du Roi*, Tome Sixième (VI), Libraire Cotillon, Paris, 1895; *Histoire du Droit et des Institutions de la France: La Féodalité (Fin). Le Droit Civil*, Tome Septième (VII), Libraire Cotillon, Paris, 1896.; *Histoire du Droit et des Institutions de la France: Époque Monarchique*. Tome Huitième (VIII), Libraire Cotillon, Paris, 1903.

¹⁴ Bkz. J. Brissaud, *Cours d'Histoire Générale du Droit Français Public et Privé. (Sources – Droit Public)*, Tome Premier (I), Albert Fontemoing, Paris, 1904; *Cours d'Histoire Générale du Droit Français Public et Privé. (Droit Privé)*, Tome Second (II), Albert Fontemoing, Paris, 1904; Adhémar Esmein, *Cours Élémentaire d'Histoire du Droit Français*, Recueil Sirey, Quinzième Édition, Paris, 1925.; J.

analiz biriminin *Devlet*'ten *Toplum*'a doğru kaymaya başladığı söylenebilir. Bir başka deyişle, modern ulus-devletin kökenini siyasî – idarî tarih, kurumlar tarihi, kamu hukuku ve hukuk tarihi bağlamında açıklamak yerine iktisadî, toplumsal ve kültürel tarih aracılığıyla yapılan açıklamaların hâkim duruma gelmeye başladığı söylenebilir.

3. Modern Ulus-Devletin Kökenini İktisadî, Toplumsal ve Kültürel Tarih Aracılığıyla Açıklayan Tarih Literatürü

XIX. yüzyılın son yıllarında dinsel tarih, gelenekler tarihi, sanatsal ve entelektüel tarih, anayasal ve kurumsal tarih kadar ilgi çekmeye başlamıştır. H. Pirenne (1862 – 1935), Thierry'nin ilk düşlerini yeniden keşfederek tarihçilerden sadece devletin değil, bütün bir toplumun tarihini yapmalarını talep etmiştir. Pirenne, iktisadî ve toplumsal sorunların öneminin altını çizmektedir (Guenée, 1964: 338). Ancak, tarihçilerin ilgilerinin *Devlet* ekseninden *Toplum* eksenine doğru kayması sadece Pirenne ismine indirgenebilir olmaktan uzaktır. Bir diğer deyişle, eksen kaymasının altında yapısal ve konjonktürel sebeplerin de yattığı söylenebilir. Örneğin, 1890 – 1910 yılları arasında Almanya'da metot tartışmalarının ortaya çıktığı görülür. Bu bağlamda, başta Carl Menger (1840 - 1921) ile Gustav von Schmoller (1838 – 1917) gibi isimler ile karakterize edilen metot tartışmaları (*Methodenstreit*), daha sonra sosyal bilimlerin farklı bilim dallarını tümüyle etkilemiştir.

Metot tartışmalarının, tarih alanındaki çalışmalara yönelik etkisinin XIX. - XX. yüzyılda gerçekleştiği söylenebilir. Bu dönemde, tarih alanındaki çalışmalarla ilgili olarak Karl Lamprecht (1856 – 1915) ismine dikkat çekmekte yarar vardır. Lamprecht, tarihi, sosyo-psikolojik bir bilim olarak görmekteydi. Lamprecht, Wilhem Wundt (1832 – 1920)'un ileri sürdüğü insanların temel zihinsel kabiliyetleri ve

Declareuil, *Histoire Général du Droit Français des Origines à 1789*, Libraire Recueil Sirey, Paris, 1925.; Émile Chénou, *Histoire Générale du Droit Français Public et Privé des Origines à 1815* Tome Premier (I), Recueil Sirey, Paris, 1926; *Histoire Générale du Droit Français Public et Privé des Origines à 1815*, Tome Second (II), Recueil Sirey, Paris, 1929.; Ernest Perrot, *Précis Élémentaire d'Histoire du Droit Français Public et Privé*, Recueil Sirey, Deuxième Édition, Paris, 1935.; M. Regnault & M. G. Lepointe, *Cours d'Histoire du Droit*, Les Cours de Droit, Paris, 1947 – 1948.; Ferdinand Lot & Robert Fawtier, *Histoire des Institutions Françaises au Moyen Âge (Institutions Royales)*, Tome Second (II), Presses Universitaires de France, Paris, 1958.; Fr. Olivier – Martin, *Histoire du Droit Français des Origines à la Révolution*, CNRS Éditions, 2e Édition, Paris, 1995.

algılama biçimlerini paylaştığı fikrini kabul etti, fakat rasyonel birey modelini, kültüre göre tanımlanan kolektif birimlerle değiştirmek istedi. Lamprecht'e göre, her halkın tarihi, her biri kendi kültürünü ve dolayısıyla o dönemdeki insanların düşünce ve eylemlerini bildiren, belirli bir psikolojik eğilimle karakterize edilen bir dizi dönemden geçer. Lamprecht'in asıl amacı, dünyadaki diğer halklarla karşılaştırmaya olanak tanıyan ve tarihsel değişimin kanunlarını ortaya çıkarmaya izin veren bir çerçeve dahilinde Alman halkının kültürel ve toplumsal gelişiminin bütün yönlerini açıklayan genel bir tarih üretmektir. Bu amaç doğrultusunda Lamprecht'in anahtar kavramı, kültürdür; kültür, siyaseti, toplumsal yapıyı, sanatı, edebiyatı ve iktisadî yaşamı içermektedir ve tarihin bütün unsurlarını kapsıyordu. (Guiland, 1916: 107-108; Smith, 1981: 187-190; Devulder, 1987: 192-194; Carneiro, 2002: 134 Middell, 1998: 93-115; Brush, 1993, 141-145). Lamprecht'in yaklaşımı XX. yüzyılın başlarında eksenin "Devlet" konusundan "Toplum" eksenine kaymasını kuvvetlendiren tarih ekollerinin canlanması yönünden önemli etkide bulunmuştur.

Lamprecht ile Pirenne arasındaki yakın dostluk mektuplaşmalar ile devam etmekteydi. Pirenne, Lamprecht'in metodunu tanımlamanın kolay olduğunu ifade etmektedir: Buna göre, Lamprecht'in metodu, tarihi, sosyal bilimler bakış açısından ele almaktadır. *Devleti* tarihsel araştırmanın temel nesnesi olarak görmek yerine bireyi ön plana çıkarmak, her şeyden evvel bir halkın ulusal gelişimini doğal ve kolektif faktörler aracılığıyla açıklamaktır (Pirenne, 1897: 54). Tarihin sosyal bilimler bakış açısından ele alınmasının zorunlu sonucunun, *Devleti* analiz birimi olmaktan çıkarmak olduğu söylenebilir mi? Bu sorunun yanıtı, detaylı bir araştırmanın konusu olabilecek şekilde kapsamlı bir tartışma doğurabilir. Fakat, Pirenne farklı ve önemli bir tehlikeye dikkat çekmektedir: Tarihi sosyal bilimlere yaklaştırırken onları birbirleriyle karıştırmak; tarihi, sosyoloji içinde boğmak, belirsiz ve keyfi bir tür tarih felsefesini yeniden oluşturmaya varabilir. Tarihçiye göre, bundan kaçınmak gerekir (Pirenne, 1897: 56). Bu dönemde hem tarihi sosyal bilimler bakış açısından görmeyi hem de metodoloji farklılıklarını dikkatlerden kaçırmamayı sağlayabilen yaklaşımlar öne sürülmekteydi.

Lamprecht'in yaklaşımında esas itiraz, Leopold von Ranke (1795 – 1886)'nin olgu-merkezli siyasi tarih araştırmalarına ve olguların türetildiği kaynak olarak belge-merkezli tarih yaklaşımına karşı yapılmaktaydı. Ranke'nin yaklaşımına karşı Lamprecht, olgulara dayalı siyasi tarihin ötesinde, altta yatan iktisadî ve toplumsal güçlerin

analizine ulaşmaya çalıştı (Ranke, 1973, Int-17).¹⁵ Lamprecht'in Ranke'ye temel itirazı, tarihi yalnızca siyasî tarih ve belge-merkezli olgusal yaklaşımdan oluşan dar bir alana hapsettiğine yöneliktir. Fakat önemli bir noktaya dikkat çekilmesinde yarar vardır: Lamprecht'in amacı, tarih biliminin alanını yeniden oluşturmak iken bu döneme kadar tarihin araştırma konularından biri olan *Devletin* görünmez hâle gelmesi sonucunu doğurdu. Pirenne de tarih biliminin araştırma alanını iktisadî ve toplumsal sorunlara doğru genişletirken, “Devlet” tarihte yer aldığı merkezî konumu kaybetmeye başladı. Bu yaklaşımın Pirenne'de yankı bulmasının sebeplerinden biri olarak Belçika ve Hollanda gibi merkezi devlet geleneğinden yoksun olması gösterilmektedir (Warland, 2011: 428).¹⁶

XX. yüzyılın başında tarihin araştırma alanı ve konuları, *Devlet* alanından geniş anlamıyla *ekonomi, toplum ve kültür* alanlarına doğru kayma eğilimi göstermiştir. Fransa'da yöneticiliği Henri Berr (1863 – 1954) tarafından üstlenen ve 1900 yılında yayım hayatına başlayan *Revue de Synthèse Historique* dergisinin ilk sayısında *Sur Notre Programme* başlığı altında yayımlanan yazıda tarih biliminin çeşitli bölümlerine (*l'histoire politique, l'histoire économique, l'histoire des religions* vd. gibi) vurgu yapıldıktan sonra “tarihsel psikoloji” alanının da yavaş yavaş zenginleşeceği ifade edilmiştir (Berr, 1900: 1-8). Marc Bloch (1886 – 1944) ve Lucien Febvre (1878 – 1956) tarafından yöneticiliği üstlenilen *Annales* dergisinin 1929 tarihli ilk sayısında Bloch ve Febvre, iktisadî ve toplumsal tarihe dikkat çekmekte ve giderek daha fazla sayıda insanın kendini toplumları ve ekonomileri incelemeye adanmış olduklarını belirtmişlerdir (Bloch ve Febvre, 1929: 1-2).

Sonuç olarak, XX. yüzyılın ilk yıllarından itibaren modern ulus-devletin kökenine dair tarih literatüründe iktisadî, toplumsal ve kültürel tarih alanlarında yapılan araştırmaların ve yaklaşımların hâkim olmaya başladığı görülmektedir. Bu, modern ulus-devletin kökenini siyasî – idarî tarih, kurumlar tarihi, kamu hukuku veya hukuk tarihi gibi yaklaşımlar aracılığıyla yapılan açıklamaların ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Fakat, iktisadî, toplumsal ve kültürel tarih alanlarında yapılan araştırmaların tarih literatüründe hâkim bir konuma yükseldiğine işaret etmektedir.

¹⁵ Ayrıca bkz. Georg G. Iggers, “The Image of Ranke in America and German Historical Thought” *History and Theory*, Vol: 2, No: 1, 1962, ss. 23-24.

¹⁶ Ayrıca bkz. Bu iddianın asıl sahibi, Luise Schorn – Schütte (1949 -)'dir. Schütte iddiasını *Karl Lamprecht – Kulturgeschichtsschreibung Zwischen Wissenschaft und Politik* isimli doktora tezinde dile getirmektedir.

Sonuç

Fransa’da modern ulus-devletin kökleri ve merkezileşme süreci, XII. – XV. yüzyıllar arasında ortaya çıkmıştır. Modern ulus-devletin kökenine dair tarih literatürü, Fransa’da modern ulus-devletin oluşum sürecinin iktisadî, kültürel ve siyasî – idarî faktörlerin konfigürasyonu şeklinde incelendiğini göstermektedir. Fransa’da XII. – XV. yüzyıllar arasında iktisadî faktör, kentlerin ve kentsel kurumların canlanması, komünlerin ve burjuvazinin ortaya çıkması ölçütleriyle / olgularıyla; kültürel faktör, ulus bilinci, ulus ruhu ve seküler – dinsel düzen ayrışması olgularıyla ve siyasî – idarî faktör ise idarede birlik, düzenlilik ve süreklilik, kamu gücünün hâkim hale gelmesi, malî ve adlî merkezileşme ve teritoryal monarşinin ortaya çıkması olgularıyla tarihsel olarak somutlaşmaktadır. Fransa’da XII. – XV. yüzyıllar arasında iktisadî, kültürel ve siyasî – idarî faktörlerin konfigürasyonu çerçevesinde modern ulus-devletin kökleri açıklanmaktadır. Bu çerçevede dört tarihçinin (Guizot, Thierry, Michelet ve Mignet) modern ulus-devletin kökenine dair yaklaşımları aşağıdaki **Tablo.1**’de şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

TARİHÇİLER	MODERN ULUS-DEVLETİN KÖKENLERİ (Merkezileşme Sürecinin Ortaya Çıkışı)		
	Dönemlendirme	Faktörler	Ölçütler / Olgular
F. Guizot	XV. Yüzyıl	Siyasî – İdarî Faktörler Kültürel Faktörler	İdarede Birlik, Düzenlilik ve Süreklilik Kamu Gücü vs. Feodal Güçler Ulus Bilinci ve Ulus Ruhu
A.Thierry	XII. - XV. Yüzyıllar	İktisadî Faktörler Siyasî – İdarî Faktörler Kültürel Faktörler	Kentlerin ve Kentsel Kurumların Yeniden Canlanması İdarede Birlik Ulusal Birlik
J. Michelet	XII. - XV. Yüzyıllar	Siyasî – İdarî Faktörler Kültürel Faktörler	İdarede Birlik Seküler – Dinsel Düzenin Ayrışması Malî ve Adlî Merkezileşme
F. Mignet	XII. - XV. Yüzyıllar	Siyasî – İdarî Faktörler İktisadî Faktörler Kültürel Faktörler	Teritoryal Monarşinin Kurulması Komünlerin ve Burjuvazinin Ortaya Çıkışı Seküler Düzenin Güç Kazanması

Tablo-1. Modern Ulus-Devletin Kökenini Faktörlerin Konfigürasyonu Aracılığıyla Açıklayan Tarih Literatürü

Fransa’da modern ulus-devletin kökenini siyasî ve idarî kurumlar aracılığıyla açıklayan tarihçilerin yaklaşımlarındaki temel farklılık, Fransa tarihini yalnızca siyasî – idarî faktörler aracılığıyla

dönemlendirmeleridir. Bu bağlamda, kurumlar aracılığıyla Fransa tarihini dönemlendiren tarihçilerin, siyasal ve yönetsel kurumları odak noktasına aldıkları söylenebilir. Bu tarihçilerin yaklaşımları ve tarihsel dönemlendirmeler aşağıdaki **Tablo.2'**de şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

TARİHÇİLER	MODERN ULUS-DEVLETİN KÖKENLERİ (Merkezileşme Sürecinin Ortaya Çıkışı)		
	Dönemlendirme	Faktör / Faktörler	Ölçütler / Olgular
A.Chérueil	1) 1180 - 1328 2) 1328 - 1498 3) 1498 - 1661 4) 1661 - 1715	Siyasî – İdarî Faktörler	Feodaliteye Karşı Mücadele Kraliyetin Apanajlar Üzerindeki Zaferi Monarşik İdarenin Örgütlenmesi Monarşik İdarenin Zaferi
J.B. Capéfigue	1) 1223 - 1483 2) 1483 - 1715 3) 1715 - 1789	Siyasî – İdarî Faktörler	İdarenin Yeniden Yapılanması Örgütlenmiş Hakimiyetin Zaferi -
A.É.C. Dareste de la Chavanne	-	Siyasî – İdarî Faktörler	Kraliyet Topraklarının Artması ve Genişlemesi Kraliyet Kurumlarının Oluşturulması ve Geliştirilmesi

Tablo-2. Modern Ulus-Devletin Kökenini Siyasî ve İdarî Kurumlar Aracılığıyla Açıklayan Tarih Literatürü

Siyasî ve idarî kurumlar aracılığıyla Fransa'nın tarihini dönemlendiren tarihçilerin yaklaşımında II. Philippe döneminin (1180 – 1223) önemli bir dönüm noktası olduğu görülmektedir. **Tablo.2'**de Chérueil tarafından altı çizilen 1180 tarihi ve Capéfigue tarafından altı çizilen 1223 tarihi, II. Philippe dönemini işaret etmektedir. Modern ulus-devletin kökenine dair kurumlar aracılığıyla yapılan analiz de tıpkı **Tablo.1'**de olduğu gibi, Fransa'da XII. – XV. yüzyıllar arası dönemde feodaliteye karşı mücadele, idarenin yeniden yapılanması, Kraliyetin topraklarını artırması ve genişletmesi, Kraliyet kurumlarının oluşturulması ve Monarşik idarenin örgütlenmesi gibi merkezileşme sürecinin ortaya çıktığı gelişmelere tanıklık edildiğini göstermektedir.

Fransa'da modern ulus-devletin köklerini faktörlerin konfigürasyonu (iktisadî, kültürel, siyasî – idarî faktörler) aracılığıyla açıklayan tarihçiler, XII. – XV. yüzyıllar arasında kentlerin ve ticaretin yeniden canlanması ile komünlerin ve burjuvazinin ortaya çıkışı, seküler – dinsel düzen ayrışmasının ortaya çıkması ve seküler düzenin kuvvet kazanması ile ulus bilincinin ve ruhunun doğuşu ve

son olarak Kraliyetin topraklarını genişletmesi, feodal güçlere karşı mücadele, Kraliyet kurumlarının oluşması ve monarşik idarenin kurulması ile somut ve tarihsel görünümü sunmaktadırlar. Siyasî – idarî faktörleri somutlaştıran gelişmeler, Fransa’da XII. – XV. yüzyıllar arasında modern ulus-devletin kökenini siyasî – idarî kurumlar aracılığıyla saptayan tarihçilerin de altını çizdiği gelişmelerdir. Her iki analizde de Fransa’da modern ulus-devletin kökenine dair tarih literatürü, merkezileşme sürecinin Fransa’da XII. – XV. yüzyıllar arasında ortaya çıkmaya başladığını göstermektedir.

Bu araştırma, ilerleyen dönemlerde yapılması muhtemel araştırmalara üç açıdan katkı sağlamaktadır: Birincisi, Fransa’nın XII. – XV. yüzyıllar arası dönemine ışık tutarak karşılaştırmalı uygarlık veya ülke incelemelerinde kullanılabilir veriler sağlamaktadır. İkincisi, Fransa’da XII. – XV. yüzyıllar arası dönemde idareye ve idari örgütlenmeye dair veriler sunmaktadır. Üçüncüsü ve en önemlisi, Fransa’da merkezileşme sürecinin ortaya çıkışı, gelişimi ve evrimini her dönemi açıklama iddiasında olan tek bir belirleyici faktör aracılığıyla analiz etmek yerine iktisadî, kültürel ve siyasî – idarî faktörlerin konfigürasyonu aracılığıyla analiz etmeyi önermektedir. Faktörlerin konfigürasyonu aracılığıyla yapılan araştırmalar ve analizler, incelenen uygarlığı veya ülkeyi *Prokrustes’in Yatağı* benzeri belirli kalıplara veya şemalara sığdırmak yerine incelenen uygarlığı veya ülkeyi zaman ve mekân ölçütlerine duyarlı bir şekilde, bir başka deyişle belirli bir yer ve zamanda, iktisadî, kültürel ve siyasî – idarî faktörlerin konfigürasyonunu açıklamaya ve analiz etmeye yönelterek verimli araştırmaların ve yaklaşımların ortaya çıkmasına olanak tanıyabilir.

Kaynakça

- Berr, Henri (1900), “Sur Notre Programme”, *Revue de Synthèse Historique*, T. 1, N° 1, s. 1-8.
- Bloch Marc, Lucien Febvre (1929), “À Nos Lecteurs”, *Annales d’Histoire Économique et Sociale*, 1e Année, N. 1, s. 481-482.
- Brissaud, Jean (1904a), *Cours d’Histoire Générale du Droit Français Public et Privé. (Sources – Droit Public)*, Tome Premier (I), Paris: Albert Fontemoing.
- Brissaud, Jean (1904b), *Cours d’Histoire Générale du Droit Français Public et Privé. (Droit Privé)*, Tome Second (II), Paris: Albert Fontemoing.
- Brush, Kathryn (1993) “The Cultural Historian Karl Lamprecht: Practitioner and Progenitor of Art History”, *Central European History*, 26 (2), s. 139-164.

- Capefigue Jean.-Baptiste (1843), *Histoire de France au Moyen Age, depuis Philippe-Auguste jusqu'à la fin du règne de Louis XI: 1223 – 1483*, Bruxelles: Wouters, Raspoet et Compe.
- Carbonell, Charles-Olivier (1974), “Guizot, homme d’État, et le Mouvement Historiographique Français du XIXe Siècle”, *Bulletin de la Société de l'Histoire du Protestantisme Français*, 122, s. 219-237.
- Carbonell, Charles-Olivier (1978), “L'Histoire dite « Positiviste » en France”, *Romantisme*, N°: 21-22, s. 173-185.
- Carbonell, Charles-Olivier (1979), Les Historiens Protestants Libéraux ou Les Illusions d’une Histoire Scientifique (1870 – 1914)”, *Historiographie du Catharisme*, s. 185-203.
- Carbonell, Charles-Olivier (1982), “Pour une Histoire de l’Historiographie”, *Storia della Storiografia* (SDS), (1), s. 7-25.
- Carbonell, Charles-Olivier (1993), “Les Origines de l’Etat Moderne: Les Traditions Historiographiques Françaises (1820 – 1990)”, *Actes du Colloque de Rome, Publications de l’École Française de Rome*, s. 297-312.
- Carbonell, Charles-Olivier (1976), “La Naissance de la Revue Historique. Une Revue de Combat (1876 – 1885)”, *Revue Historique*, 255(2), s. 331-351.
- Carneiro, Robert Leonard (2002), *The Muse of History and The Science of Culture*, Kluwer Academic Publishers.
- Chénou, Émile (1926), *Histoire Générale du Droit Français Public et Privé des Origines à 1815* Tome Premier (I), Paris: Recueil Sirey.
- Chénou, Émile (1929), *Histoire Générale du Droit Français Public et Privé des Origines à 1815*, Tome Second (II), Paris: Recueil Sirey.
- Chérueil, Adolphe (1855), *Histoire de l'Administration Monarchique en France: depuis l'Avènement de Philippe-Auguste jusqu'à la Mort de Louis XIV*, Tome:1, Paris: Dezorby, E. Magdeleine et Cie.
- Coulanges, Fustel de (1892), *Histoire des Institutions Politiques de l'Ancienne France (Transformations de la Royauté pendant l'Époque Carolingienne)*, Tome: VI, Paris: Libraire Hachette et Cie.
- Coulanges, Fustel de (1871), “L’Organisation de la Justice dans l’Antiquité et Les Temps Modernes”, *Revue des deux Mondes*, 91(4), s. 670-688.
- Coulanges, Fustel de (1875), *Histoire des Institutions Politiques de l'Ancienne France (Première Partie: L'Empire Romaine – Les Germains – La Royauté Mérovingienne)* Tome I, Paris: Libraire Hachette et Cie.
- Coulanges, Fustel de (1888), *Histoire des Institutions Politiques de l'Ancienne France (La Monarchie Franque)*, Tome: III, Paris: Libraire Hachette et Cie.
- Dareste de la Chavanne, Antoine Élisabeth Cléophas (1848), *Histoire de l'Administration en France et des Progrès du Pouvoir Royal: depuis le Règne de Philippe-Auguste jusqu'à la Mort de Louis XIV*, Tome Premier, Paris: Guillaumin et Cie.

- Declareuil, Joseph (1925), *Histoire Général du Droit Français des Origines à 1789*, Paris: Libraire Recueil Sirey.
- Devulder, Catherine (1987), “Histoire Allemand et Totalité: Leopold von Ranke, Johann Gustav Droysen, Karl Lamprecht” *Revue de Synthèse*, 108(2), s. 177-197.
- Esmein, Adhémar (1925), *Cours Élémentaire d'Histoire du Droit Français*, Paris: Libraire Recueil Sirey.
- Guizot, François (1881), *Histoire de la Civilisation en Europe: depuis La Chute de l'Empire Romain jusqu'à la Révolution Française*, Didier et Cie Libraire – Éditeurs, Dix-Huitième Édition, Paris.
- Giry, Arthur (1877), *Histoire de la Ville de Saint-Omer et de ses Institutions jusqu'au XIVe Siècle*, Paris: F. Vieweg, Paris.
- Giry, Arthur (1883), *Les Établissements de Rouen: Études Sur l'Histoire des Institutions Municipales*, Tome Premier, Paris: F. Vieweg.
- Giry, Arthur (1885), *Documents sur les Relations de la Royauté avec Les Villes en France de 1180 à 1314*, Paris: Alphonse Picard.
- Giry, Arthur (1887), *Études sur les Origines de la Commune de Saint-Quentin*, Saint-Quentin: Ch. Poette.
- Glasson Ernest (1895), *Histoire du Droit et des Institutions de la France: La Féodalité (Suite). Les Finances et La Justice du Roi*, Tome Sixième (VI), Paris: Libraire Cotillon.
- Glasson Ernest (1896), *Histoire du Droit et des Institutions de la France: La Féodalité (Fin). Le Droit Civil*, Tome Septième (VII), Paris: Libraire Cotillon.
- Glasson, Ernest (1891), *Histoire du Droit et des Institutions de la France: La Féodalité. (Les Sources du Droit – La Féodalité Civile – La Féodalité Politique)*, Tome Quatrième (IV), Paris: Libraire Cotillon.
- Glasson, Ernest (1893), *Histoire du Droit et des Institutions de la France: La Féodalité (Suite). Les Communes et les autres Villes – l'Église – La Royauté*, Tome Cinquième (V), Paris: Libraire Cotillon.
- Glasson, Ernest (1903), *Histoire du Droit et des Institutions de la France: Époque Monarchique*. Tome Huitième (VIII), Paris: Libraire Cotillon.
- Guenée, Bernard (1983), “Les Premiers pas de l'Histoire de l'Historiographie en Occident au XIIe Siècle” *Comptes Rendus des Séances de l'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres*, 127e Année, N.1, s. 136-152.
- Guenée, Bernard (1964), “L'Histoire de l'État en France à la Fin du Moyen Age vue par les Historiens Français depuis Cent Ans” *Revue Historique*, 232(2), s. 331-360.
- Guenée, Bernard (1977), “Y-a-t-il Une Historiographie Médiévale?” *Revue Historique*, 258(2), s. 261-275.
- Guilland, Antoine (1916), “Karl Lamprecht”, *Revue Historique*, Quarante et Unième Année, Tome Cent-Vingt et Unième, 121(1), s. 83-108.

- Iggers, Georg G. (1962), "The Image of Ranke in America and German Historical Thought" *History and Theory*, 2(1), s. 17-40.
- Kavuncuoğlu, Soner (2018), "Alexis de Tocqueville ve Cumhuriyetçilik", *Felsefelogos*, 69(2), s. 153-175.
- Kavuncuoğlu, Soner (2023), *Fransa'da Merkezileşme Süreci (XI. – XIV. Yüzyıllar)*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- Lacombe, Paul (1894), *L'Histoire Considérée comme Science*, Paris: Libraire Hachette et Cie.
- Lot, Ferdinand, Robert Fawtier (1958), *Histoire des Institutions Françaises au Moyen Âge (Institutions Royales)*, Tome Second (II), Paris: Presses Universitaires de France.
- Luchaire, Achille (1883), *Histoire des Institutions Monarchiques de la France sous Les Premiers Capétiens (987 – 1180)*, Tome Premier, Paris: Imprimerie Nationale.
- Luchaire, Achille (1884), *Philippe-Auguste*, Paris: Libraire Hachette et Cie
- Luchaire, Achille (1885), *Études sur Les Actes de Louis VII*, Alphonse Picard, Paris.
- Luchaire, Achille (1891), *Histoire des Institutions Monarchiques de la France sous Les Premiers Capétiens (987 – 1180)*, Tome Second, Paris: Alphonse Picard.
- Luchaire, Achille (1892), *Manuel des Institutions Françaises (Période des Capétiens Directs)*, Paris: Libraire Hachette et Cie.
- Michelet, Jules (1855), *Renaissance*, Paris: Chamerot.
- Michelet, Jules (1981), *Le Moyen Age*, Paris: Robert Laffont.
- Middell, Matthias (1998), "Méthodes de l'Historiographie Culturelle: Karl Lamprecht" *Revue Germanique Internationale*, Vol: 10, 93-115.
- Mignet, François (1977), *De la Féodalité, Des Instituions de Saint Louis et de l'Influence de la Législation de ce Prince*, Genève: Slatkine – Megariotis (Rep. Paris: L'Huiller, 1822).
- Mignet, François (1885), *Études Historiques*, Paris: Émile Perrin.
- Olivier – Martin, François (1995), *Histoire du Droit Français des Origines à la Révolution*, Paris: CNRS Éditions.
- Perrot, Ernest-Valentin (1935), *Précis Élémentaire d'Histoire du Droit Français Public et Privé*, Paris: Recueil Sirey.
- Picot, Georges (1888), *Histoire des États Généraux*, Paris: Libraire Hachette et Cie.
- Pirenne, Henri (1897), "Une Polémique Historique en Allemagne", *Revue Historique*, Vingt-Deuxième Année, Tome Soixante – Quatrième, s. 50-57.
- Pomian, Krzysztof (1975), "L'Histoire de la Science et L'Histoire de l'Histoire", *Annales, Economies, Sociétés, Civilisations*, 30e Année: N.5, s. 935-952.

- Ranke, Leopold (von), (1973), *The Theory and Practice of History* (Ed. - Int: Georg G. Iggers, Konrad von Moltke), (New Trans: Wilma A. Iggers and Konrad von Moltke), The Bobbs-Merrill Company Inc.
- Regnault, Henri, Gabriel Lepointe (1947 – 1948), *Cours d'Histoire du Droit*, Paris: Les Cours de Droit.
- Reyhan, Cenk (2018), “Tarih, Tarihçilik ve Tarihyazımı Üzerine Bazı Gözlemler”, *Turkish History Educational Journal*, 7(2), s. 578-603.
- Reyhan, Cenk (2021), “Bilimin Birliği: Nomotetik – İdiografik Bilim Ayrımına Tarihibilimsel Bir Reddiye”, *Tarihyazımı*, 3(1), s. 1-23.
- Smith, Woodruff D., (1991), *Politics and The Science of Culture in Germany (1840 – 1920)*, (Oxford University Press).
- Thierry, Augustin (1860), *Essai sur L'Histoire de la Formation et des Progrès du Tiers État*, Paris: Furne et Cie.
- Thierry, Augustin (1846), “Essai sur L'Histoire de la Formation et des Progrès du Tiers-État”, *Revue des Deux Mondes*, 14(4), s. 521-548.
- Viollet, Paul (1898), *Droit Public. Histoire des Institutions Politiques et Administrative de la France: Période Française. Moyen Âge (Royauté – Église – Noblesse)* Tome Deuxième (II), Paris: L. Larose et Forcel.
- Viollet, Paul (1890) *Droit Public. Histoire des Institutions Politiques et Administratives de la France: Période Gauloise – Période Gallo-Romaine – Période Franque* Tome Premier (I), Paris: L. Larose et Forcel.
- Viollet, Paul (1903), *Droit Public. Histoire des Institutions Politiques et Administrative de la France: Période Française (Moyen Âge: Suite et Fin: Communes, Corporations, Prévôts et Baillis, Parlements, Chambres des Comptes, Conseil, Finances)*, Tome Troisième et Dernier (III) Paris: L. Larose et Forcel.
- Vuitry, Adolphe (1883), *Études sur Le Régime Financier de la France avant la Révolution de 1789* (II: Série 1), Paris: Guillaumin et Cie.
- Vuitry, Adolphe (1878), *Études sur Le Régime Financier de la France avant la Révolution de 1789* (I) Paris: Guillaumin et Cie.
- Warland, Geneviève (2011), “Henri Pirenne and Karl Lamprecht's Kulturgeschichte: Intellectual Transfer or Théorie Fumeuse?”, *Revue Belge d'Histoire Contemporaine*, XLI, s. 427-455.
- Yetiş, Mehmet (2006), “Tocqueville ve Merkezîyetçilik Sorunu”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 61(3), s. 279-308.

Extended Abstract

This study examines the historical literature on the origins of the modern nation-state in France in the context of the emergence of the centralization process in France. This historical literature is, most obviously, a product of the 19th and 20th centuries. The historical literature can be divided into three types in terms of how it explains the origin of the modern nation-state. The first is the historical literature that explains the origin of the modern nation-state in France through a configuration

of factors. The main characteristic of this literature is that instead of explaining the origin of the modern nation-state through the determinism of a single factor, it explains it through the configuration of multiple factors in a specific period and in a specific place. This literature examines the approaches of Guizot, Thierry, Michelet and Mignet. The second is the historical literature that explains the origin of the modern nation-state through political and administrative institutions. The main feature of this literature is that it examines the origin of the modern nation-state within the framework of the fields of public law, legal history, and the history of institutions. The approaches of Chéruef, Capefigue and Chavanne are analyzed in this literature. The third is the historical literature that assigns a decisive role to economic, social, and cultural factors in the origin of the modern nation-state. In this literature, explanations of the origin of the modern nation-state based on "Society" rather than "State" play a dominant role. In this literature, the approaches of Pirenne, Berr and Febvre and Bloch are analyzed.

According to this literature, the emergence of the centralization process in France covers the period between the 12th and 15th centuries. The emergence of the centralization process in France and the roots of the modern nation-state often seem to coincide (although not in the same rhythm in all aspects). This coincidence can be identified by explaining the configuration of economic, cultural, and political-administrative factors in France between the 12th and 15th centuries. The economic factor is embodied in the revival of cities and commerce in France and the emergence of communes and the bourgeoisie; the cultural factor is embodied in the secularization of power and law and the emergence of the nation and national consciousness; and finally, the political-administrative factor is embodied in the emergence of territorial sovereignty and centralization of administration. The historical literature explaining France through political and administrative institutions also locates the origin of the modern nation-state and the emergence of the centralization process in France between the 12th and 15th centuries. Thus, both approaches that locate the origin of the modern nation-state and the emergence of the centralization process in France between the 12th and 15th centuries (both those that explain it through the configuration of factors and those that explain it through political and administrative institutions) offer a common analysis of the historical coincidence of the origin of the modern nation-state and the emergence of the centralization process. In this context, the 12th – 15th centuries in France are important for explaining the origin of the modern nation-state and the emergence of the centralization process.

In this framework, just as the origin of the modern nation-state in France is examined within the framework of the configuration of factors, examining the centralization process through the configuration of economic, cultural, and political-administrative factors will make important contributions. Especially historically in the 12th – 15th centuries, it is also inappropriate in terms of historical methodology to analyze the factors by separating them from each other or to attribute a decisive role to a single factor. Because this historical period (12th – 15th centuries) is a period in which the modern era has not yet emerged. Analyzing this period with the tools and methods of the modern period may lead to erroneous conclusions in terms of historical method.

Consequently, explaining the origins of the modern nation-state and the emergence of the centralization process in France between the 12th and 15th centuries as a configuration of economic, cultural and political-administrative factors that are sensitive to the time and space context, rather than explaining the emergence of the modern nation-state and the centralization process in France between the 12th and 15th centuries in terms of the single and continuous determinism of any single factor, makes it relatively more possible to approach the historical reality as a whole.